

O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING YANGI BOSQICHIDA YOSH AVLODNI TARBIYALASH MASALASI

Shamsiddinov Burxonjon Jakbarovich

QDPI dotsenti f.f.b.f.d (Phd)

Annotatsiya

Maqolada O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida yosh avlodni tarbiyalashning ijtimoiy-ma'naviy masalasi va ularning yechimlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Yosh avlod, taraqqiyot, sivilizatsiya, tarbiya, ijtimoiy-ma'naviy hayot, xalq, mustaqillik.

O'zbekistonda mustaqillik yillarida amalga oshirilayotgan islohotlar xalqimiz ma'naviy madaniyati rivojiga keng yo'l ochdi va bundan, ayniqsa, yoshlar bahramand bo'lmoqdalar. Zero, jamiyatimizning kelajagi bo'lgan yosh avlodni, xususan, shaxsni ma'naviy-axloqiy jihatdan voyaga yetkazish mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borishni talab etadi.

Yosh avlodni yuksak madaniyatli va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat va sadoqat ruhida tarbiyalash milliy taraqqiyotning muhim talabi, ta'lim-tarbiya sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning bosh vazifasidir.

Milliy yuksalish jarayonining jamiyat ijtimoiy-ma'naviy taraqqiyotiga ta'sirining sinergetik tadqiqi juda ko'p fanlar uchrashadigan muammolar xususida ishlayotgan soha bo'lgani uchun xamda sinergetik bilim hosil bo'lishining o'ziga xos noan'anaviy jihatlari mavjudligi uchun uni metodologiya nuqtai nazaridan baholash oson emas.

Milliy yuksalish jarayonining jamiyat ijtimoiy-ma'naviy taraqqiyotiga ta'sirining sinergetik metodologiyasining zamirida murakkab tizimlar xulq – atvorini o'zgartirish yo'llarining ma'lum to'plami mavjudligi to'g'risidagi qarash yotadi. Bu kelajakning mavhumligini, kelgusi rivojlanish yo'llarini tanlash bilan bog'liq beqarorliklar mavjudligini anglatadi.

Shunga ko'ra sinergetikaning asosiy metodologiyasi tizimning emerjentligini (emergent (ingl.) – qo'qqisdan paydo bo'luvchi, erkin rivojlanuvchi) aniqlashni, ayni paytda uning elementlarini ko'zdan qochirishni nazarda tutadi. Tizim elementlarining xulq – atvorini tavsiflash uchun tadqiqotning stoxastik usullari keng qo'llaniladi, ammo ayni paytda tahlil apparati tizimda sodir bo'layotgan jarayonlarni ham aniqlash imkonini beradi. Noaniqlikni o'rganish va aniqlash usullarining mushtarakligi sinergetik yondashuvga katta ustunliklar beradi. Jonsiz ob'ektlarning xulq – atvorini o'rganuvchi aniq fanlarda matematizatsiya ularni o'rganishning formal tomonini ancha yengillashtiradi. Formallashtirilgan yondashuvli biologik va gumanitar bilim sohalari

Globalashuv jarayonida yoshlar mustaqil dunyoqarashini shakllantirishda ta'lim tizimi va oiladagi muammolar hamda ularning yechimlari

haqida bunday deb aytish mushkul: erkin irodasini ifoda etuvchi ob'ekt mazkur jarayonni ancha qiyinlashtiradi.

Yuqoridagi ikki jarayon milliy yuksalish jarayonining jamiyat ijtimoiy-ma'naviy taraqqiyotiga ta'sirining sinergetik ratsionalistik klassik falsafa bilan fan uchun umumiy bo'lgan kamchiliklarni yuzaga chiqishiga imkon berdi. Ushbu kamchiliklardan asosiysi shu ediki, klassik falsafa va fan olamni bilishda mantiqiy tafakkurning, ya'ni aqlning roliga me'yoridan ortiqcha baho berganida edi. Chunonchi, mashhur ingliz faylasufi B.Rassel to'g'ri ko'rsatganidek: «Aql ijodiy quvvat emas, u ko'proq uyg'unlashtiruvchi, nazorat qiluvchi quvvatdir. Hatto, sof mantiqiy deb hisoblanadigan sohalarda ham yangi bilimni birinchi bo'lib insayt kashf etadi»[1.242b].

Taraqqiyotimizning hozirgi bosqichida yuksak madaniyatli insonni tarbiyalash, qonunchilikka amal qiladigan, fuqarolik burchini ado etadigan, fuqarolik jamiyati talablariga rioya qiladigan, har qanday kelishmovchilik va ixtiloflarni oqilona hal qila oladigan, jahon standartlari talablariga javob beradigan sivilizatsiyali barkamol shaxsni shakllantirish vazifasi turibdi. Shu jihatdan kelib chiqqan holda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash ishlarining sifatini hamda pedagog kadrlarning ijtimoiy mavqeini yanada oshirishga qaratilgan tarixiy qarori qabul qilindi.[2]

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoev 2018 yilning 13 -avgust kuni «Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida» qarorini imzoladi.

Qabul qilingan qarorning asosiy maqsadi -mamlakatda barkamol avlodni shakllantirish, yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismonan sog'lom etib tarbiyalash, ularni mamlakatda olib borilayotgan islohotlarning faol ishtirokchisiga aylantirish hamda o'qituvchilik kasbining jamiyatdagi nufuzini yanada oshirishga qaratilgan.

Qarorda maktabgacha ta'limning zamonaviy tizimi, 11 yillik umumiy o'rta ta'lim joriy qilinganligi, zamonaviy oliy ta'lim muassasalari hamda nufuzli xorijiy universitetlarning filiallari tashkil etilganligi, yoshlarning bandligini ta'minlash va ularni tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb qilish bo'yicha ishlarni mutlaqo yangi tizim asosida tashkil etish maqsadida «Yoshlar – kelajagimiz» Davlat dasturi qabul qilinganligiga qaramasdan, bu borada ayrim muammolar saqlanib qolayotganligini qayd etilgan.

Yosh avlodni tarbiyalash borasidagi ishlarni yanada takomillashtirish, ta'lim-tarbiya sifatini mazmun jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, o'qituvchilik kasbining nufuzini oshirish maqsadida yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi tasdiqlandi.

Mazkur dasturda quyidagi ustuvor yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratildi:

Globalashuv jarayonida yoshlar mustaqil dunyoqarashini shakllantirishda ta'lim tizimi va oiladagi muammolar hamda ularning yechimlari

- yuksak ma'naviyatli, qat'iy hayotiy pozitsiya, keng dunyoqarashga ega bo'lgan fidoiy va vatanparvar yoshlarni tarbiyalash;
- yoshlarni yot g'oyalar ta'siridan himoya qilish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik, diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik ruhida tarbiyalash;
- pedagog xodimlarning qadr-qimmatini va nufuzini oshirish, ularning moddiy-ma'naviy va ijtimoiy himoyasini kuchaytirish;
- yoshlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish, ular o'rtasida huquqbuzarliklar va jinoyatlar sodir etilishining oldini olish;
- yoshlar jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, ular o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish;
- o'quvchi yoshlarni ijtimoiy muhofaza qilish, ijtimoiy ehtiyojmand oilalar farzandlarini moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlash.

Mamlakatimizdagi tub o'zgarishlar, yoshlarga oid davlat siyosatini yanada rivojlantirish, yoshlar bilan ishlash samaradorligini baholash bo'yicha yagona ko'rsatkichlar ishlab chiqish, yoshlar siyosatini baholash milliy indeksi joriy etildi. Zero, prezidentimiz Sh.Mirziyoev ta'kidlaganlaridek: «Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari» degan dasturiy g'oya asosida, yoshlarni ona yurtga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularda tashabbuskorlik, fidoiylilik, axloqiy fazilatlarini shakllantirish – o'ta sharaflil vazifadir.[3-.35b]

Xalqimiz bosib o'tgan tarixiy yo'lda shakllangan milliy va diniy qadriyatlarga nisbatan jamiyatimiz a'zolarida hurmat va e'tiqod tuyg'ularini kamol toptirish maqsadida milliy-ma'naviy va diniy-ruhiy merosimizning tarixiy ildizlarini o'rganish hamda tahlil etish va ularning shaxs dunyoqarashiga ta'siri darajasini ko'rsatish zarur. Milliy qadriyatlar kishilarning tabiiy, tarixiy va ijtimoiy birligini ta'minlaydigan etnik makonda shakllanadi. Rang-barang tarzda, turli shakllarda namoyon bo'ladi, kishilarning ongiga, hayot tarziga o'ziga xos tarzda ta'sir qiladi, deyiladi. Shuningdek, milliy qadriyatlarni kishilarning o'zaro munosabatlarida, ijtimoiy faoliyatlarida ko'zga tashlanib turishidan hamda ana shu munosabat, faoliyat, maqsad, ehtiyoj va intilishlar uchun ma'naviy asosdan bilib olsa bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Ижтимоий фалсафа”. (Маърузалар матни). Қўқон, 2010. – Б. 242.
- 2.<https://kun.uz/> Президент янги қарорни имзолади. Ёшлар бўйича янги комплекс чора-тадбирлар дастури тасдиқланди
3. Мирзиёев Ш.М.” Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари”. – Т.: Ўзбекистон, 2020. – Б. 35